

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยไว้ ๓ ประเด็น คือ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องพญานาคในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท (๒) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของอุรังคธาตุนิทานและพญานาคในอุรังคธาตุนิทาน (๓) เพื่อศึกษาอิทธิพลความเชื่อเรื่องพญานาคปรากฏในอุรังคธาตุนิทาน ซึ่งจากการดำเนินการวิจัยมาทั้งหมดสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ความเชื่อเรื่องพญานาคในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นพบว่า พญานาคในทางพระพุทธศาสนานั้นมีพัฒนาการความเชื่อมาจากแนวคิดเรื่องพญานาคในบริบทสังคมอินเดียโบราณ ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นแล้วก็ได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดเรื่องกำเนิดพญานาคใหม่จากเดิมที่เชื่อว่าถูกเทพเจ้าสร้างมาเป็นการเกิดโดยอำนาจของกรรม มีที่อยู่ในสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ สระน้ำ แม่น้ำ และมหาสมุทร ป่าไม้และต้นไม้ จอมปลวก บ่อน้ำ ภูเขา เป็นต้น ในด้านรูปร่างตามปกติของพญานาคจะมีหงอนรูปร่างใหญ่โต แต่หากขึ้นมาสู่โลกมนุษย์จะกลายร่างเป็นงูหรือมาณพรูปงาม ตามปกติพญานาคจะมีอุปนิสัยที่มีโทษเป็นพิษทำให้โกรธง่าย เป็นเหตุให้ต้องรักษาอารมณ์ด้วยธรรมข้อหนึ่งคือความอดทน นอกจากนั้นพญานาคยังมีบทบาทสำคัญก็คือการเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา และยังเป็นผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อมุ่งหวังการได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดีกว่าด้วย

ส่วนความเชื่อเรื่องพญานาคในอุรังคธาตุนิทานเป็นความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลของแนวคิดความเชื่อเรื่องพญานาผ่านทางอิทธิพลความเชื่อ (๑) ลัทธิบูชา (๒) ความเชื่อเรื่องศาสนาผีแถนผีเจ้าเมืองหรือผีนาคบรรพบุรุษ (๓) ศาสนาพราหมณ์และ (๔) พระพุทธศาสนาเถรวาทนิกายลังกาวงศ์ที่ผ่านยุคสมัยต่าง ๆ ต่อมาได้รับอิทธิพลพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาวงศ์ผ่านสุโขทัยและเชียงใหม่ พร้อมกับการผสมผสานความคิดเรื่องพญานาคให้เข้ากับ (๑) พระพุทธศาสนา (๒) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (๓) นิทานปรัมปรา ให้หลอมรวมเข้าเป็นเนื้อเดียวกันและประกาศตนเองว่าเป็น “พวคนาคหรือขาวนาค” เหมือนที่บรรพบุรุษในยุคโบราณได้ประกาศไว้

อนึ่ง จะพบว่าความเชื่อเรื่องพญานาคในอุรังคธาตุนิทานนั้นให้คุณค่าทั้งแก่ตนเองและสังคม โดยเฉพาะคุณค่าของการสำนึกถึงรากเหง้าและบรรพบุรุษของตนของคนในชุมชนสองฝั่งโขงที่ได้สร้างวัฒนธรรมและความเชื่อพญานาคนี้ขึ้นมาและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนานกว่าหนึ่งพันปีได้ และถ้ากล่าวแบบง่าย ๆ ความเชื่อเรื่องพญานาคนั้นก่อให้เกิดการกินดีอยู่ดีแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง (๗) ประเด็นเรื่องท่าทีพบว่าสังคมต้องมีท่าทีต่อพญานาคหรือความเชื่อเรื่องพญานาคของชาวชุมชนสองฝั่งโขงในสองลักษณะ คือ (๑) ยอมรับการมีอยู่ทั้งในแง่ของตัวตนของนาค และสัญลักษณ์ที่มีอยู่ของนาค (๒)

ยอมรับในสิ่งที่เนื่องกับนาคคือวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญ (๓) ยอมรับว่าจะต้องศึกษาเรื่องพญานาคให้ถ่องแท้และเข้าใจไม่หลงใหลได้ปลื้มไปกับกระแสนิยมหรือข่าวคราวที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือต้องศึกษาถึงความจริงเรื่องนาคทั้งในแง่โบราณคดี ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมให้ชัดเจน (๔) ทำที่ในการร่วมอนุรักษ์และส่งเสริมความเชื่อเรื่องนาคในวิถีทางที่ถูกต้อง

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาความเชื่อเรื่องพญานาคที่ปรากฏในชุมชนสองฝั่งโขงดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าข้อเสนอแนะที่จะต้องมีการศึกษาในอันดับต่อไปดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการศึกษาความเชื่อเรื่องพญานาคในอุรังคธาตุนิทานมาทั้งหมดพบว่ามีบางประเด็นที่ผู้ศึกษาหรือผู้สนใจทั่วไปสามารถที่จะนำองค์ความรู้เรื่องพญานาคของชุมชนสองฝั่งโขงไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับชุมชนและสังคมได้ดังนี้

(๑) ควรนำความรู้เรื่องพญานาคที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปบรรจุเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในเชิงบูรณาการกับองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม เช่น เนื้อหาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นมาของพญานาคกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับประเพณีวัฒนธรรม และพญานาคกับความเป็นบรรพบุรุษของชุมชน ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(๒) ควรนำองค์ความรู้เรื่องพญานาคไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของชาวชุมชนสองฝั่งโขงในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การนำไปใช้เป็นสัญลักษณ์ของหน่วยราชการในระดับต่าง ๆ หรือใช้เป็นสัญลักษณ์ของภาคเอกชนเพื่อแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ร่วมกันของชาวชุมชนสองฝั่งโขง

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ในประเด็นเกี่ยวกับการวิจัยในอนาคตผู้วิจัยเห็นว่ายังมีบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพญานาคยังต้องศึกษาต่อไป ซึ่งประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นสมควรว่าจะต้องมีการศึกษากันต่อไปมีดังต่อไปนี้

(๑) การนำไปศึกษาในประเด็น การศึกษาความเชื่อเรื่องพญานาคในอุรังคธาตุนิทานในฐานะที่เป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมของชาวอีสาน ไปพิจารณาถึงบทบาทที่มีต่อการสร้างนวัตกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของชาวอีสานว่าแท้จริงแล้วจะเป็นอย่างไร

(๒) การนำไปศึกษาในประเด็น การศึกษาความเชื่อเรื่องพญานาคในอุรังคธาตุนิทานไปศึกษาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกับพญานาคในวรรณกรรมอื่นๆในประเด็นที่เกี่ยวกับความเป็นมาและความสำคัญของนาคว่าแตกต่างหรือเหมือนกันอย่างไร